

ECLI:NL:RVS:2020:341

Instantie	Raad van State
Datum uitspraak	06-02-2020
Datum publicatie	12-02-2020
Zaaknummer	201808112/1/V2
Rechtsgebieden	Vreemdelingenrecht
Bijzondere kenmerken	Hoger beroep
Inhoudsindicatie	Bij besluit van 31 augustus 2018 heeft de staatssecretaris een aanvraag van de vreemdeling om hem een verblijfsvergunning asiel voor bepaalde tijd te verlenen, afgewezen.
Vindplaatsen	Rechtspraak.nl

Uitspraak

201808112/1/V2.

Datum uitspraak: 6 februari 2020

AFDELING

BESTUURSRECHTSPRAAK

Uitspraak op het hoger beroep van:

[de vreemdeling],

appellant,

tegen de uitspraak van de rechtbank Den Haag, zittingsplaats Groningen, van 1 oktober 2018 in zaak nr. NL18.16028 in het geding tussen:

de vreemdeling

en

de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid.

Procesverloop

Bij besluit van 31 augustus 2018 heeft de staatssecretaris een aanvraag van de vreemdeling om hem een verblijfsvergunning asiel voor bepaalde tijd te verlenen, afgewezen.

Bij uitspraak van 1 oktober 2018 heeft de rechtbank het daartegen door de vreemdeling ingestelde beroep ongegrond verklaard.

Tegen deze uitspraak heeft de vreemdeling hoger beroep ingesteld.

Op verzoek van de Afdeling heeft de staatssecretaris schriftelijk een aantal vragen beantwoord.

De vreemdeling en de staatssecretaris hebben nadere stukken ingediend.

De Afdeling heeft de zaak gelijktijdig met de zaak ECLI:NL:RVS:2020:342 ter zitting behandeld op 8 oktober 2019, waar de vreemdeling, vertegenwoordigd door mr. I.M. Hidding, advocaat te Diever, en de staatssecretaris, vertegenwoordigd door mr. E.C. Pietermaat, advocaat te Den Haag, en mr. R.A. Visser zijn verschenen. Verder is mr. M.F.M. Wannet van Buro Kleurkracht (hierna: Wannet) aan de zijde van de vreemdeling verschenen.

Overwegingen

Achtergrond

1. Deze uitspraak gaat over de vraag of de staatssecretaris bij het beoordelen van de geloofwaardigheid van een asielrelaas, in deze zaak specifiek de gestelde seksuele gerichtheid van een vreemdeling, voldoende rekening houdt met de culturele achtergrond van de desbetreffende vreemdeling. Bepaalde woorden, begrippen of uitdrukkingen, kunnen namelijk in verschillende culturen een andere lading of betekenis hebben. Dit kan in bepaalde gevallen tot gevolg hebben dat bij het horen een misverstand ontstaat over wat een vreemdeling heeft bedoeld te verklaren of welke antwoorden de staatssecretaris van hem verwacht. Daarnaast kan het zo zijn dat bepaalde verklaringen van een vreemdeling meer duiding behoeven omdat die verklaringen, in het licht van zijn culturele achtergrond, mogelijk beter verklaarbaar zijn. Ook kan het zo zijn dat de staatssecretaris bepaalde verklaringen juist niet mag verwachten. In die gevallen kan het nodig zijn dat de staatssecretaris bij zijn beoordeling bepaalde verklaringen in de culturele context van het land van herkomst plaatst, om een goed begrip te krijgen van het asielrelaas van een vreemdeling.

1.1. Bij de Afdeling zijn meer zaken aanhangig waarin een vergelijkbare vraag speelt. Daarin zal met een verwijzing naar deze uitspraak worden beslist, al dan niet met toepassing van artikel 91, tweede lid, van de Vw 2000. Dat laatste kan omdat deze uitspraak de beantwoording bevat van vragen die in het belang van de rechtseenheid, de rechtsontwikkeling en de rechtsbescherming in algemene zin beantwoording behoeven.

Brief van de staatssecretaris van 4 oktober 2019

2. De vreemdeling heeft ter zitting bij de Afdeling betoogd dat de staatssecretaris in strijd met de goede procesorde pas in zijn brief van 4 oktober 2019 inhoudelijk heeft gereageerd op het hogerberoepschrift. Het betoog dat deze reactie daarom buiten beschouwing moet worden gelaten, slaagt niet. De staatssecretaris heeft deze immers ingediend vóór 6 oktober 2019, de door de Afdeling in de uitnodiging voor de zitting gestelde uiterste termijn voor het indienen van nadere stukken. De reactie is op 7 oktober 2019 aan de gemachtigde van de vreemdeling gefaxt en de vreemdeling heeft de gelegenheid gehad om daarop ter zitting te reageren. De Afdeling zal de reactie van de staatssecretaris dan ook bij de beoordeling betrekken.

Inleiding

3. De vreemdeling komt uit Oeganda en heeft aan zijn opvolgende aanvraag onder meer ten grondslag gelegd dat, gelet op zijn culturele achtergrond, de staatssecretaris in de vorige procedure niet zonder meer had mogen concluderen dat hij meer had moeten verklaren over zijn gestelde seksuele gerichtheid. Ter onderbouwing van deze aanvraag heeft de vreemdeling een rapport overgelegd van Buro Kleurkracht van 14 mei 2018, waarin wordt ingegaan op zijn culturele achtergrond en de door hem in de vorige procedure afgelegde verklaringen. Volgens de vreemdeling is de staatssecretaris daarom gehouden om de geloofwaardigheid van zijn gestelde seksuele gerichtheid opnieuw te beoordelen.

3.1. De staatssecretaris heeft zich in het bij de rechtbank bestreden besluit op het standpunt gesteld dat hij in de vorige procedure bij de beoordeling van de gestelde seksuele gerichtheid van de vreemdeling al rekening heeft gehouden met de culturele context. Het rapport van Buro Kleurkracht bevat geen nieuwe informatie die tot een ander oordeel over de geloofwaardigheid kan leiden. Verder heeft de staatssecretaris bij zijn besluit betrokken dat de vreemdeling in de vorige procedure summiere en tegenstrijdige verklaringen heeft afgelegd over de relaties die hij stelt te hebben gehad, de ontdekking van zijn gestelde seksuele gerichtheid en hoe hij dit accepteerde, gezien in het licht van het taboe dat rust op homoseksualiteit in zijn land van herkomst.

3.2. De rechtbank heeft overwogen dat het rapport van Buro Kleurkracht niet leidt tot het oordeel dat het besluit onzorgvuldig tot stand is gekomen. Zij volgt daarbij het standpunt van de staatssecretaris dat uit het rapport niet blijkt dat hij van vreemdelingen afkomstig uit Oeganda die een gestelde seksuele gerichtheid als asielmotief aanvoeren, niet mag verwachten dat zij adequaat antwoorden op vragen over hun proces van bewustwording en zelfacceptatie. De rechtbank heeft verder bij de beoordeling betrokken dat de staatssecretaris de vreemdeling niet alleen heeft tegengeworpen dat hij er niet in is geslaagd om overtuigend te verklaren over zijn

bewustwordingsproces, maar ook dat hij vage en tegenstrijdige verklaringen heeft afgelegd over de leeftijd waarop hij zich bewust werd van zijn seksuele gerichtheid, over zijn onbekendheid met de Gay Pride en over zijn relaties.

Grief

4. In de tweede grief klaagt de vreemdeling dat de rechtbank dit ten onrechte heeft overwogen. Volgens de vreemdeling heeft de rechtbank niet onderkend dat het rapport van Buro Kleurkracht niet alleen een algemeen deel bevat over de context waarbinnen verklaringen van LHBTI-vreemdelingen uit Oeganda moeten worden gezien, maar ook een specifiek op deze zaak toegespitst onderdeel waarin de verklaringen van de vreemdeling worden geduid in de culturele context. Uit dit onderdeel blijkt dat de staatssecretaris bij de beoordeling van de verklaringen van de vreemdeling uit de vorige procedure onvoldoende rekening heeft gehouden met de culturele context waarin hij deze verklaringen heeft afgelegd. Ook staat in dit onderdeel dat niet zonder meer kan worden verondersteld dat de vreemdeling uitgebreider had kunnen verklaren over hoe hij zich bewust geworden is van zijn seksuele gerichtheid.

Volgorde van behandeling

5. Omdat de staatssecretaris stelt dat hij in de vorige procedure al voldoende rekening heeft gehouden met de culturele achtergrond van de vreemdeling, zal de Afdeling hierna eerst ingaan op de toelichting van de staatssecretaris over hoe hij in de asielpcedure in algemene zin omgaat met culturele aspecten. Daarna zal de Afdeling ingaan op de manier waarop de staatssecretaris omgaat met de culturele achtergrond van een vreemdeling, als die vreemdeling deze onder verwijzing naar landeninformatie of individuele rapporten aan de orde stelt. Tot slot zal de Afdeling de vraag beantwoorden of de rechtbank terecht heeft overwogen dat de staatssecretaris in dit geval voldoende is ingegaan op het rapport van Buro Kleurkracht.

Werkwijze van de staatssecretaris

6. De staatssecretaris heeft in zijn schriftelijke reactie op de door de Afdeling gestelde vragen en ter zitting bij de Afdeling toegelicht dat het algemene uitgangspunt bij het onderzoeken en beoordelen van asielaanvragen is dat hij altijd rekening houdt met het referentiekader van een vreemdeling, waarvan de culturele achtergrond van die vreemdeling deel uitmaakt. Dit blijkt volgens de staatssecretaris ook uit Werkinstructie 2018/9 (hierna: WI 2018/9), in samenhang gelezen met Werkinstructie 2014/10, Werkinstructie 2015/9 en de brief aan de Tweede Kamer van 4 juli 2018 (Kamerstukken II 2017/18, 19 637, nr. 2414). Onder verwijzing naar WI 2018/9 en de UNHCR Guidelines on International Protection No. 9: Claims to Refugee Status based on Sexual Orientation and Gender Identity van 23 oktober 2012 heeft de staatssecretaris nader toegelicht hoe hij in algemene zin in LHBTI-zaken rekening houdt met culturele aspecten.

6.1. Allereerst heeft de staatssecretaris erop gewezen dat in het opleidingsprogramma van de hoornmedewerkers van de Immigratie- en Naturalisatiedienst (hierna: de IND) ruimschoots aandacht wordt besteed aan het referentiekader van een vreemdeling, waaronder de culturele achtergrond. De staatssecretaris traint hoornmedewerkers om culturele verschillen bij het horen te onderkennen en om zoveel mogelijk open vragen te stellen. Zo wordt een hoornmedewerker blijkens WI 2018/9 geïnstrueerd om zoveel mogelijk aansluiting te zoeken bij het - ook bij de gehoren te achterhalen - referentiekader van een vreemdeling en daarbij met een onbevangen blik de desbetreffende vreemdeling tijdens het gehoor vragen te stellen. De staatssecretaris heeft verder toegelicht dat hij een hoornmedewerker traint om door te vragen als een vreemdeling summier antwoord geeft op bijvoorbeeld persoonlijke vragen die gaan over het gevoelsleven. Ook kan een hoornmedewerker uitleggen aan een vreemdeling waarom het van belang is dat hij zo volledig mogelijk op deze vragen antwoord geeft. De hoornmedewerker vergewist zich er in zo'n geval van of die vreemdeling de vragen goed begrijpt. Een hoornmedewerker beschikt over algemene landeninformatie, zoals ambtsberichten. Ook kan hij specifieke informatie over bepaalde gebieden of landen verkrijgen via het Team Onderzoek en Expertise Land en Taal van de IND. Daarnaast kan een hoornmedewerker intercollegiaal overleg voeren als hij dat nodig vindt.

6.2. Verder heeft de staatssecretaris erop gewezen dat in de gehoren altijd vier thema's aan bod komen die verband houden met de seksuele gerichtheid van een vreemdeling, te weten privéleven, relaties, contact met andere LHBTI's en discriminatie, dan wel vervolging in het land van herkomst. Als

er een goede reden is waarom een vreemdeling over een bepaald thema minder overtuigend of slechts summier kan verklaren, dan houdt de staatssecretaris hier rekening mee en zal meer nadruk komen te liggen op verklaringen over andere thema's.

6.3. Volgens de staatssecretaris houdt hij ook bij het beoordelen van de geloofwaardigheid van een asielaanvraag rekening met culturele aspecten. Zo volgen de beslismedewerkers dezelfde trainingen als de hoormedewerkers en staan hun dezelfde voorzieningen ter beschikking. Verder heeft de staatssecretaris toegelicht dat een beslismedewerker controleert of tijdens het horen voldoende rekening is gehouden met de culturele achtergrond van een vreemdeling. Als hij daartoe aanleiding ziet, kan die medewerker beslissen om de desbetreffende vreemdeling aanvullend te horen. De beslismedewerker neemt het besluit met inachtneming van het referentiekader van een vreemdeling. Dit zal per vreemdeling verschillen.

6.4. Daarnaast heeft de staatssecretaris toegelicht dat op elke vestiging van de IND LHBTI-coördinatoren werkzaam zijn, die door ervaring gespecialiseerd zijn in het horen van vreemdelingen die een seksuele gerichtheid als asielmotief aanvoeren en in het beoordelen van zo'n asielmotief. Zij horen, nemen besluiten of zijn aanwezig bij een gehoor. Verder oefenen zij op de desbetreffende vestiging controle uit om te waarborgen dat asielaanvragen in LHBTI-zaken adequaat beoordeeld worden.

6.5. Tot slot heeft de staatssecretaris in het algemeen toegelicht dat hij wat betreft de culturele achtergrond van een vreemdeling rekening houdt met aspecten als lichaamstaal, gedrag, beleving van tijd, benoeming van familieleden, leeftijd, begrip van het individu, opvattingen over hiërarchie en gender en culturele aspecten die met een bepaalde religie samenhangen. Daarbij heeft de staatssecretaris benadrukt dat hij waakt voor een stereotiepe benadering van de culturele achtergrond van een vreemdeling. Weliswaar hebben de betrokken hoor- en beslismedewerkers in zaken waarin een vreemdeling een seksuele gerichtheid als asielmotief aanvoert een globaal beeld van de cultuur van het desbetreffende land van herkomst, maar een individuele benadering van de vreemdeling is het uitgangspunt. Verklaringen die afwijken of gedrag dat afwijkt van wat verwacht zou kunnen worden op basis van de culturele achtergrond van een vreemdeling, mogen niet meteen met argwaan worden bekeken. Het voorkomen van een stereotiepe benadering is ook de reden dat de IND niet beschikt over een databank, waarin algemene gegevens over culturele aspecten worden verzameld en bewaard, zoals die bijvoorbeeld zijn opgenomen in het rapport van Bureau Kleurkracht, of kennis en ervaring die hoor- en beslismedewerkers in de praktijk hebben opgedaan.

Beoordeling van de werkwijze

6.6. De maatregelen die de staatssecretaris bij het inrichten van de asielaanvraagprocedure heeft genomen om te waarborgen dat rekening wordt gehouden met de culturele achtergrond van een vreemdeling zijn, gelet op de door de staatssecretaris gegeven toelichting, in algemene zin voldoende om een zorgvuldige en objectieve beoordeling van een asielaanvraag te waarborgen (vergelijk r.o. 2.6.1. van de uitspraak van 15 juni 2016, ECLI:NL:RVS:2016:1630).

Overgelegde informatie over de culturele achtergrond

7. Dat de staatssecretaris bij de inrichting van zijn hoor- en besluitvormingsproces in algemene zin voldoende rekening heeft gehouden met culturele aspecten, betekent niet dat dit in elke individuele zaak ook steeds het geval is. Als een vreemdeling aan de hand van landeninformatie, wetenschappelijke artikelen of een rapport betoogt dat de staatssecretaris zijn verklaringen door een cultuurverschil verkeerd heeft begrepen of geduid, dan moet de staatssecretaris daar gemotiveerd op ingaan. Dit kan betekenen dat hij bepaalde tegenwerpingen, gezien tegen de culturele achtergrond van een vreemdeling, nader moet motiveren, dan wel dat deze tegenwerpingen niet langer stand kunnen houden. Als tegenwerpingen vervallen en de staatssecretaris toch blijft bij zijn standpunt over de geloofwaardigheid van het asielaanvraag, dan moet hij dit nader motiveren.

7.1. Het is aan de vreemdeling om deze individuele omstandigheden naar voren te brengen. Een vreemdeling is immers zelf het beste op de hoogte van zijn eigen cultuur en de manier waarop, gezien de culturele context, de staatssecretaris zijn verklaringen moet begrijpen. Daarbij is van belang dat een vreemdeling deze omstandigheden in een zo vroeg mogelijk stadium aanvoert. Dit zal in beginsel uiterlijk in de zienswijze moeten gebeuren. Op dat moment is de desbetreffende vreemdeling immers

op de hoogte van de tegenwerpingen van de staatssecretaris en kan hij aanvoeren dat de staatssecretaris zijn verklaringen verkeerd heeft geduid of dat de staatssecretaris van hem teveel heeft verwacht. Ook moet hij op dat moment zijn betoog al zoveel mogelijk onderbouwen met landeninformatie, wetenschappelijke artikelen en/of een rapport.

Rapport Buro Kleurkracht

8. In deze zaak heeft de vreemdeling al bij het indienen van zijn opvolgende aanvraag een rapport overgelegd van Buro Kleurkracht. Wannet heeft ter zitting bij de Afdeling haar achtergrond, werkervaring en haar werkwijze bij het opstellen van dergelijke rapporten toegelicht. Zij heeft uitgelegd dat in het algemene deel van het rapport, doorgaans onder verwijzing naar wetenschappelijke bronnen, wordt uiteengezet op welke wijze waarden en normen uit het land van herkomst, dan wel het herkomstgebied, verklaringen van een vreemdeling over zijn gestelde seksuele gerichtheid kunnen beïnvloeden. Anders dan de staatssecretaris veronderstelt, heeft zij daarbij in dit geval niet het bestaan van één Afrikaanse cultuur tot uitgangspunt genomen, maar als uitgangspunt gehanteerd dat binnen de verschillende Afrikaanse culturen gemene delers te herkennen zijn, bijvoorbeeld de positie van een individu binnen de gemeenschap. Deze kunnen helpen om een bepaalde manier van communiceren te begrijpen of te verhelderen. Dit verklaart bijvoorbeeld waarom het algemene deel van het rapport ook verwijst naar bevindingen over Nigeriaanse LHBTI's, terwijl de vreemdeling zelf uit Oeganda komt.

8.1. In het individuele deel van het rapport worden de afgelegde verklaringen van die vreemdeling in de context van het land van herkomst, dan wel herkomstgebied, geplaatst. Wannet heeft toegelicht dat zij niet zelf een gesprek met de vreemdeling voert. Ook beoordeelt zij niet het standpunt van de staatssecretaris over de geloofwaardigheid van de gestelde seksuele gerichtheid en neemt zij geen eigen standpunt in over de geloofwaardigheid van die gerichtheid. Zij gaat uitsluitend uit van datgene wat haar opvalt in de dialoog tussen de vreemdeling en de hoormedewerker, bijvoorbeeld of er sprake is geweest van miscommunicaties en of die kunnen worden verklaard door de culturele achtergrond van die vreemdeling. Het rapport verbindt geen absolute conclusies aan de invloed die culturele aspecten hebben gehad op de verklaringen over de gestelde seksuele gerichtheid. Wannet heeft toegelicht dat haar conclusies juist ruimte laten voor een andere interpretatie van die verklaringen.

8.2. Niet in geschil is dat Wannet op dit punt deskundig is.

Beoordeling grief

9. De rechtbank heeft niet onderkend dat het rapport ook een op de verklaringen van de vreemdeling toegespitst deel bevat. In dat deel zijn de verklaringen van de vreemdeling over de ontdekking van zijn gestelde seksuele gerichtheid, wat hij daarbij dacht en voelde en over zijn relaties in de culturele context van zijn land van herkomst geplaatst. De rechtbank heeft niet onderkend dat de staatssecretaris niet zonder nadere motivering aan dit deel van het rapport voorbij had mogen gaan.

9.1. Dat, zoals de staatssecretaris ter zitting heeft betoogd, aan de in het rapport van Buro Kleurkracht opgenomen onderzoeksbevindingen geen absolute conclusies worden verbonden, betekent niet dat aan het rapport geen betekenis toekomt. Die werkwijze laat hem namelijk ruimte voor een nadere motivering. Dat, zoals de staatssecretaris in de besluitvorming heeft tegengeworpen, het rapport op verzoek en tegen betaling is opgesteld, is inherent aan een dergelijk rapport. Dat Wannet geen gesprekken heeft gevoerd met de vreemdeling maar is uitgegaan van de verklaringen van de vreemdeling zoals die blijken uit de gehoorverslagen, is ook geen reden om aan de inhoud van het rapport voorbij te gaan. Het rapport gaat immers in op de verklaringen van de vreemdeling die ook aan de tegenwerpingen van de staatssecretaris ten grondslag liggen en die wegens de culturele achtergrond van de vreemdeling juist nadere duiding behoeven (vergelijk de uitspraak van de Afdeling van 5 juni 2015, ECLI:NL:RVS:2015:1911).

9.2. De staatssecretaris heeft geen inhoudelijke reactie gegeven op het deel van het rapport waarin de verklaringen van de vreemdeling in de culturele context zijn geplaatst en hij heeft dan ook niet kenbaar gemaakt hoe hij in dit geval rekening heeft gehouden met de culturele achtergrond van de vreemdeling. Gelet op wat onder 7 is overwogen, had de staatssecretaris nader moeten motiveren welke gevolgen hij verbindt aan de conclusies van het rapport voor de beoordeling van de geloofwaardigheid van het asielrelaas. Weliswaar heeft de rechtbank bij haar oordeel betrokken dat

de staatssecretaris zich op het standpunt heeft gesteld dat er in de vorige procedure hoe dan ook nog andere tegenwerpingen waren, maar dit laat onverlet dat de staatssecretaris niet inzichtelijk heeft gemaakt dat en op grond waarvan het rapport niet inhoudelijk afdoet aan de tegenwerpingen en dat het geloofwaardigheidsstandpunt dan toch in stand blijft (vergelijk de uitspraken van 13 april 2016, ECLI:NL:RVS:2016:890 en van 15 november 2016, ECLI:NL:RVS:2016:3009). Daarbij is niet zonder betekenis dat de staatssecretaris in de vorige procedure het zwaartepunt heeft gelegd op de door de vreemdeling met dit rapport bestreden tegenwerpingen.

9.3. De grief slaagt.

Overige grieven

10. Wat de vreemdeling in de eerste grief heeft aangevoerd, leidt niet tot vernietiging van de uitspraak van de rechtbank. Dit oordeel hoeft niet verder te worden gemotiveerd. De reden daarvoor is dat het geen vragen bevat die in het belang van de rechtseenheid, rechtsontwikkeling of de rechtsbescherming in algemene zin beantwoord moeten worden (artikel 91, tweede lid, van de Vw 2000).

Conclusie

11. Het hoger beroep is gegrond. De uitspraak van de rechtbank wordt vernietigd. Het is niet nodig om wat de vreemdeling verder heeft aangevoerd te bespreken. Het beroep is gegrond en het besluit van 31 augustus 2018 wordt vernietigd. De staatssecretaris moet de proceskosten vergoeden.

11.1. De kosten van het door de vreemdeling opgevoerde rapport van Buro Kleurkracht en van het verschijnen ter zitting van Wannet komen voor vergoeding in aanmerking.

11.2. Volgens het formulier proceskosten en de bijgevoegde factuur heeft het rapport negen uur arbeidstijd gekost, wat de Afdeling niet onaannemelijk acht. De Afdeling hanteert hiervoor een forfaitair bedrag van € 122,63 per uur. Verder stelt de Afdeling de verletkosten in verband met het verschijnen van Wannet ter zitting forfaitair vast op vier uur. De Afdeling zal de kosten daarom vaststellen op € 1.594,19, te vermeerderen met de daarover verschuldigde omzetbelasting.

Beslissing

De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State:

- I. verklaart het hoger beroep gegrond;
- II. vernietigt de uitspraak van de rechtbank Den Haag, zittingsplaats Groningen, van 1 oktober 2018 in zaak nr. NL18.16028;
- III. verklaart het beroep gegrond;
- IV. vernietigt het besluit van 31 augustus 2018, [...];
- V. veroordeelt de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid tot vergoeding van bij de vreemdeling in verband met de behandeling van beroep en hoger beroep opgekomen proceskosten tot een bedrag van € 4.061,29 (zegge: vierduizend eenenzestig euro en negenentwintig cent), waarvan € 2.362,50 is toe te rekenen aan door een derde beroepsmatig verleende rechtsbijstand, € 58,50 is toe te rekenen aan de door de vreemdeling gemaakte reiskosten, € 46,10 is toe te rekenen aan de door Wannet gemaakte reiskosten en waarvan € 1.594,19 de onder 11.2 vermelde kosten van Wannet betreft; dit laatste bedrag moet worden vermeerderd met de daarover verschuldigde omzetbelasting.

Aldus vastgesteld door mr. J.J. van Eck, voorzitter, en mr. G.M.H. Hoogvliet en mr. H.J.M. Baldinger, leden, in tegenwoordigheid van mr. J.W. Prins, griffier.

w.g. Van Eck   w.g. Prins

voorzitter   griffier

Uitgesproken in het openbaar op 6 februari 2020

363/802-915.

1. Deze annotatie heeft betrekking op twee uitspraken van de Afdeling waarin de beoordeling van de geloofwaardigheid van een gestelde seksuele gerichtheid centraal stond. De Afdeling behandelde beide zaken ter zitting op 8 oktober 2019. De uitspraken zijn niet alleen van belang voor lesbische, homoseksuele, biseksuele, transgender en interseks (LHBTI-) asielzaken (hierna onder 6-8) maar zeggen ook iets over de beoordeling van de geloofwaardigheid in zijn algemeenheid (hierna onder 4 en 5) en dan met name over de rol van culturele aspecten bij die beoordeling. In beide zaken valt op hoe zorgvuldig de advocaten geprocedeerd hebben, vanaf het moment van aanvraag. Daarmee zijn de zaken in onze ogen een voorbeeld hoe advocaten de geloofwaardigheid van een asielrelaas procedureel kunnen onderbouwen. De Afdeling licht al in r.o. 1.1. toe dat de uitspraken zullen gaan dienen als overzichtsuitspraak, omdat de rechtsvraag breder is dan in de concreet voorliggende casus.¹ Voorafgaand aan de zitting legde de Afdeling de staatssecretaris een aantal vragen voor over de rol van de culturele achtergrond van de asielzoeker bij het horen en bij de beoordeling van de geloofwaardigheid, met name in zaken waarin seksuele gerichtheid speelt. Zo werd gevraagd hoe en met welke aspecten rekening wordt gehouden met het referentiekader, waaronder de culturele achtergrond, en hoe een en ander gewaarborgd wordt en kenbaar is. Ook wilde de Afdeling weten welke rol algemene rapporten of wetenschappelijke artikelen spelen die door een vreemdeling worden ingebracht in een betoog met betrekking tot cultuur en geloofwaardigheid van seksuele gerichtheid.²

2. Bovenstaande uitspraak, JV 2020/66, ve20000460 heeft betrekking op een Oegandese man die in een opvolgende asielaanvraag zijn seksuele gerichtheid aanvoert als grond voor internationale bescherming. Hij overlegt bij de aanvraag een rapport van het expertisebureau interculturele communicatie Buro Kleurkracht. De rechtbank Groningen acht het beroepschrift ongegrond (NL18.16028) waarop de asielzoeker hoger beroep instelt. Tijdens de zitting bij de Raad van State is mevrouw Wannet, de auteur van het rapport van Buro Kleurkracht, aanwezig. De Afdeling verklaart het hoger beroep gegrond. Zaaknummer 201900455/1/V2, ECLI:NL:RVS:2020:342, ve20000461 gaat over een Irakese man die zich meteen in zijn eerste asielaanvraag in 2017 beroept op zijn seksuele gerichtheid. Al in de zienswijze probeert hij het ongeloofwaardigheidsoordeel te weerleggen door uitgebreid te onderbouwen waarom hij op bepaalde manieren heeft verklaard tijdens het gehoor en hoe dat past in de culturele context. Hij overlegt hierbij een reeks wetenschappelijke artikelen over het belang van culturele context bij het gebruik van het concept 'seksuele identiteit'. De rechtbank Haarlem heeft het ingestelde beroep ongegrond verklaard en de asielzoeker stelt hoger beroep in. De Afdeling acht dit hoger beroep ongegrond.

3. Het EU Hof van Justitie heeft inmiddels drie arresten gewezen over LHBTI-asielzaken.³ Na het ABC-arrest overwoog de Afdeling op 8 juli 2015 (JV 2015/243, ve15001130), dat de Nederlandse beslissystematiek ten aanzien van LHBTI-asielverzoeken tekortkomingen kent. Niet lang daarna bracht de IND werkinstructie (WI) 2015/9 'Horen en beslissen in zaken waarin LHBT-gerichtheid als asielmotief is aangevoerd' uit, over het bepalen van de geloofwaardigheid van seksuele gerichtheid. Op 15 juni 2016 oordeelde de Raad van State dat WI 2015/9, ve15001782 zorgvuldig tot stand was gekomen, dat de staatssecretaris met deze werkinstructie voldoende duidelijkheid over de onderzoeksmethode had verschaft en dat nu aan de hand van een vaste onderzoeksmethode op een zorgvuldige manier onderzoek wordt gedaan (ABRvS 15 juni 2016, JV 2016/207, ve16001159). De kritiek op het beleid bleef echter.⁴ In november 2017 nam de Tweede kamer een motie aan waarin de regering werd verzocht om te onderzoeken of de beoordeling van de geloofwaardigheid van LHBT-asielzoekers en bekeerlingen door de IND verder kon worden verbeterd.⁵ Op 4 juli 2018 schreef staatssecretaris Harbers aan de Kamer dat er wijzigingen zouden worden aangebracht in de beoordeling van de geloofwaardigheid van LHBTI's en bekeerlingen: "Belangenorganisaties uitten met name kritiek op de nadruk die de IND bij de beoordeling legt op het bewustwordingsproces en de zelfacceptatie van de gestelde LHBTI. Dit zou ertoe leiden dat de IND teveel uitgaat van "westerse" begrippen en van het uitgangspunt dat iedere LHBTI een

¹ Zie de bevestiging in ABRvS, 4 maart 2020, 201809775/1/V2, waarin ook een rapport van buro Kleurkracht speelt.

² Antwoorden van landsadvocaat Pels Rijcken op de vragen van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, 10 september 2019, te vinden op Vluchtweb.

³ HvJ EU 7 november 2013, X, Y en Z, JV 2014/31, ve13002178, m.nt. S. Jansen; HvJ EU 2 december 2014, C-148/13, C-149/13 en C-150/13, A, B en C, JV 2015/3, m.nt. L.P. Middelkoop, ve14001841; A.B. Terlouw, 'Seksuele gerichtheid onderdeel van menselijke waardigheid', A&MR 2014 nr. 10, ve15000076; HvJ EU 25 januari 2018, nr. C-473/16 (F), EHRC 2018/54 m.nt. M. den Heijer; JV 2018/90, m.nt. T.P. Spijkerboer, ve18000186.

⁴ Zie Sabine Jansen, *Trots of Schaamte? De beoordeling van LHBTI asielaanvragen in Nederland na de arresten XYZ en ABC*, COC Nederland, juni 2018 en de brieven van COC Nederland aan de staatssecretaris van J&V van 23 juni 2018 en 16 augustus 2018; zie ook de noot van A.B. Terlouw bij ABRvS 5 oktober 2017, nr. 201706459/1/V2, JV 2018/3, ve17002151.

⁵ Motie van Groothuizen c.s., 30 november 2017, Kamerstukken II, 2017/18, 34 775, nr. 67, ve18002605.

goed en psychologisch onderbouwd verhaal kan vertellen. Deze kritiek begrijp ik en om die reden zal bij de instructie aan de hoor- en beslismedewerkers de nadruk niet meer liggen op het bewustwordingsproces en de wijze van zelfacceptatie." In de nieuwe werkinstructie 2018/9, ve18002865 (en de nieuwste WI 2019/17, ve20000046, waarin is toegevoegd dat op alle aanmeldcentra een LHBTI-coördinator werkzaam is, die bij elk besluit geraadpleegd dient te worden en die vragen met betrekking tot de geloofwaardigheidsbeoordeling kan beantwoorden) komen de termen 'proces van bewustwording en zelfacceptatie' niet meer voor, maar nu is er sprake van een '(denk)proces' en een 'proces van ontdekking'. Volgens de staatssecretaris gaat het in WI 2018/9 uitdrukkelijk *niet* om nieuw beleid, maar om aangescherpt, verbeterd beleid. Dit (verbeterde) beleid is nu inzet van het geschil dat in hoger beroep was voorgelegd aan de Afdeling door de twee asielzoekers uit Oeganda en Irak die al zes respectievelijk drie jaar procederen over de vraag of het terecht is dat de staatssecretaris hun seksuele gerichtheid niet gelooft. Toen zij gehoord werden, was WI 2015/9 nog van kracht, ten tijde van het (hoger) beroep gold WI 2018/9.

Culturele aspecten en de geloofwaardigheidsbeoordeling

4. Zoals gezegd hebben de uitspraken van de Afdeling ook betrekking op de beoordeling van geloofwaardigheid van asielrelazen in algemene zin. Naast de werkinstructies 2018/9 en 2019/17, die specifiek betrekking hebben op LHBTI-zaken, is de algemene werkinstructie WI 2014/10, ve15000011, van toepassing. In die werkinstructie is opgenomen dat bij de beoordeling van de geloofwaardigheid rekening moet worden gehouden met de persoon van de vreemdeling en diens achtergrond. "Culturele en taalkundige verschillen, de (mentale, fysieke, intellectuele etc.) toestand van de vreemdeling en de (mentale, fysieke, professionele etc.) toestand van de beslisser spelen allemaal een rol tijdens het proces van besluitvorming. De beoordelend ambtenaar dient een subjectieve invulling te vermijden en erop bedacht te zijn dat er nu eenmaal bijna nooit zekerheid zal zijn over de juistheid van de verklaringen van de asielzoeker." Voor LHBTI-zaken is dit uitgangspunt in werkinstructie 2018/9 nog eens herhaald. Er is veel literatuur over de invloed van culturele aspecten op de geloofwaardigheidsbeoordeling,⁶ maar het is voor het eerst sinds de invoering van de Vreemdelingenwet 2000 dat dit uitgangspunt zo uitdrukkelijk in het beleid is neergelegd. De Afdeling oordeelde in 2016 dat het feit dat ambtenaren rekening moeten houden met de culturele achtergrond van de asielzoeker geen verandering brengt in de bewijslastverdeling:

het blijft aan de asielaanvrager het asielrelaas aannemelijk te maken.⁷

In de Oegandese uitspraak wijdt de Afdeling enkele algemeen geformuleerde overwegingen aan de inrichting van asielprocedure, waarin volgens de Afdeling voldoende rekening wordt gehouden met de culturele achtergrond van de vreemdeling (r.o. 6.6, onder verwijzing naar ABRvS 15 juni 2016). Volgens de Afdeling was het daarom ook niet nodig om bij de totstandkoming van de werkinstructie voor LHBTI-zaken (WI 2015/9) nog apart aandacht te besteden aan inzichten uit cultureel antropologisch en psychologisch onderzoek.⁸ De Afdeling morrelt nu aan dat uitgangspunt door in de hier besproken uitspraken te overwegen dat "als een vreemdeling aan de hand van landeninformatie, wetenschappelijke artikelen of een rapport betoogt dat de staatssecretaris zijn verklaringen door een cultuurverschil verkeerd heeft begrepen of geduid, dan moet de staatssecretaris daar gemotiveerd op ingaan" (r.o. 7 in ECLI:341). De invloed van culturele aspecten op de beoordeling van de geloofwaardigheid wordt daarmee in de motiveringsplicht getrokken. Anders gezegd: het uitgangspunt is dat de hoor- en beslismedewerkers altijd de culturele aspecten zorgvuldig en objectief bij een beoordeling betrekken, maar als de asielzoeker objectief onderbouwt dat dit niet het geval is, dan rust op de staatssecretaris een verzwaarde motiveringsplicht. De Afdeling geeft direct ook een grens aan de nuancering. De asielzoeker moet de objectieve onderbouwing van de stelling dat de staatssecretaris de culturele context onvoldoende heeft betrokken in de beoordeling zo vroeg mogelijk naar voren brengen, uiterlijk in de zienswijze. Het is jammer dat de Afdeling daarbij geen rekenschap geeft van de opbouw van de Algemene Asielprocedure waarin de advocaat zelfs zonder de voorgenomen afschaffing rechtsbijstand in de aanvraagfase maar kort de tijd heeft om het voornemen met cliënt te bespreken. Pas in het voornemen wordt de asielzoeker geconfronteerd met de tegenwerpingen, en kan de advocaat pas analyseren of sprake is van een cultuurverschil op grond waarvan de beslismedewerker de verklaringen van de asielzoeker verkeerd heeft begrepen of geduid. Voor het laten opstellen van rapporten is dan natuurlijk geen tijd. De argumentatie van de Afdeling, dat de staatssecretaris nader moet motiveren indien de asielzoeker

⁶ Zie bv. UNHCR, *Beyond Proof, Credibility Assessment in EU Asylum Systems*, 2013, p. 66-68 met verdere literatuurverwijzingen.

⁷ ABRvS 2 september 2016, r.o. 1.1., ve16001757.

⁸ ABRvS 15 juni 2016, JV 2016/207, ve16001159, r.o.2.6.1.

onderbouwt dat sprake is van doorwerking van de cultuurverschillen in de geloofwaardigheidsbeoordeling, sluit aan bij de uitspraken van de Afdeling van 13 april 2016 en 15 november 2016, waarin zij de nieuwe toetsingsmaatstaf uiteenzette. In één van die uitspraken was sprake van, volgens de asielzoeker, onjuist begrepen verklaringen, zelfs zonder dit te onderbouwen met objectieve informatie. Volgens de Afdeling was het besluit niet deugdelijk gemotiveerd omdat de staatssecretaris het standpunt van de asielzoeker niet had weerlegd (ABRvS 13 april 2016, ve16000713 en ECLI:NL:RVS:2016:757). Dat de motivering van het geloofwaardigheidsoordeel op controleerbare wijze gerelateerd moet zijn aan bekende en algemene en specifieke informatie over de situatie in het land van herkomst volgt uit de uitspraken van 15 november 2016 (ABRvS 15 november 2016, ECLI:NL:RVS:2016:3009, JV 2017/9 m.nt. Battjes).

5. Het in het beleid verankerde uitgangspunt dat de ambtenaar de culturele context moet betrekken in de geloofwaardigheidsbeoordeling, roept de vraag op hoe de staatssecretaris dat waarborgt. In rechtsoverweging 6.1 van de Oegandese zaak (ECLI:341) wordt de uitleg van de staatssecretaris weergegeven over de training van hoor- en beslismedewerkers. Het is een uitleg in algemene zin, waaruit niet blijkt hoe die training landenspecifiek is vormgegeven, dus hoe de culturele verschillen in een specifieke zaak kunnen worden onderkend. De training lijkt er vooral op te zijn gericht om open vragen te stellen, en om op bepaalde punten door te vragen. Verder noemt de staatssecretaris dat de hoornedewerker informatie *kan* verkrijgen bij het TOELT en intercollegiaal overleg *kan* voeren. Geenszins blijkt hieruit dat het om een verplichting gaat, of in welke gevallen dergelijk overleg is aangewezen. Volgens de uitleg vindt er verder een soort controle mechanisme op het gehoor plaats door de beslisambtenaar. Als die ambtenaar de indruk heeft dat onvoldoende rekening is gehouden met culturele verschillen, kan hij aanvullend horen. Uit de weergave blijkt de ruimte die de individuele ambtenaar heeft in dit proces. Ralph Severijns pleit in zijn proefschrift voor meer openheid met betrekking tot dit soort keuzes die de ambtenaar moet maken.⁹ Het feit dat er overlegmogelijkheden zijn, neemt overigens niet weg dat in de praktijk het horen en beslissen soms door eenzelfde persoon geschiedt, hetgeen volgens de Afdeling niet in strijd is met het zorgvuldigheidsbeginsel.¹⁰ In een individuele zaak kan het zogenoemde 'vierogenprincipe' wel bijdragen aan een zorgvuldige voorbereiding van het besluit, zo oordeelde de rechtbank Den Haag in een uitspraak van 14 november 2019.¹¹

Onderbouwing van culturele aspecten

6. De wijze waarop in onderhavige zaken de culturele context is onderbouwd, verschilt. In de Oegandese zaak is sprake van een rapport van Bureau Kleurkracht dat specifiek ziet op de Oegandese asielzoeker. In de Irakese zaak is een reeks wetenschappelijke artikelen overgelegd, die in algemene zin de culturele achtergrond van het begrip 'seksuele identiteit' analyseren, welke inzichten door de advocaat zijn toegepast op de verklaringen van de Irakese asielzoeker. Allereerst een opmerking over de rapporten van Bureau Kleurkracht. De Afdeling oordeelde al in 2018 impliciet dat een dergelijk rapport moet worden aangemerkt als deskundigenbericht.¹² Nu overweegt de Afdeling expliciet dat niet in geschil is dat mevrouw Wannet deskundig is. Dat het rapport op verzoek en tegen betaling is opgesteld is volgens de Afdeling inherent aan dit soort rapporten, en geen reden om niet op de inhoud in te gaan. De staatssecretaris moet de bevindingen uit het rapport kenbaar betrekken in de besluitvorming.

Dat de onderzoeksmethode van mevrouw Wannet bestaat uit een analyse van de verklaringen van de asielzoeker zoals weergegeven in het nader gehoor, is ook geen reden om haar bevindingen niet te betrekken. Te meer omdat dat precies is wat de staatssecretaris zelf ook moet doen: de verklaringen interpreteren op een manier dat de culturele achtergrond zorgvuldig wordt betrokken bij de duiding. De waarde die aan het rapport van Bureau Kleurkracht wordt toegekend, zou ook moeten gelden voor algemene wetenschappelijke artikelen, zoals die zijn overgelegd in de Irakese zaak. Dit volgt namelijk uit r.o. 7 in de Oegandese zaak: 'Als een vreemdeling aan de hand van landeninformatie, wetenschappelijke artikelen of een rapport betoogt dat de staatssecretaris zijn verklaringen door een cultuurverschil verkeerd heeft begrepen of geduid, dan moet de staatssecretaris daar gemotiveerd op reageren.' Dat die onderbouwing in de Irakese zaak echter niet leidt tot een voor de vreemdeling gegrond (hoger) beroep, komt doordat volgens de Afdeling 'de staatssecretaris de informatie die de vreemdeling heeft overgelegd

⁹ Ralph Severijns, *Zoeken naar zekerheid. Een onderzoek naar de vaststelling van feiten door hoor- en beslismedewerkers van de Immigratie- en Naturalisatiedienst in de Nederlandse asielprocedure*, Serie Staat en Recht nr. 46, Deventer: Wolters Kluwer, 2019.

¹⁰ ABRvS 5 september 2019, ECLI:NL:RVS:2019:2986, AB 2020/14 m.nt. R.W.J. Severijns.

¹¹ Rechtbank Den Haag, 14 november 2019, NL 19.24927; zie ook Jan van Breda en Karin Zwaan, 'Kroniek advisering in het asielrecht', *A&MR* 2018-10, p. 492, ve18007080.

¹² ABRvS 4 oktober 2018, JV 2018/197, ECLI:NL:RVS:2018:3243, ve18006594.

ter onderbouwing van zijn betoog dat in Irak het begrip homoseksualiteit een andere betekenis heeft dan in het Westen, uitdrukkelijk in de besluitvorming heeft betrokken' (r.o. 6.1 in de Irakese zaak). De staatssecretaris stelde ter zitting dat van zulke rapporten en artikelen uiteraard kennis wordt genomen en waar relevant worden ze in de beoordeling betrokken. Ook moet worden voorkomen dat teveel van een westers perspectief wordt uitgegaan en daarom worden in WI 2018/9 de begrippen 'bewustwordingsproces' en 'zelfacceptatie' niet langer gehanteerd, aldus de staatssecretaris.

Processen van bewustwording en zelfacceptatie

7. In beide zaken is een belangrijke rol weggelegd voor de vraag of de asielzoekers naar de mening van de staatssecretaris voldoende hebben verteld over de zogenaamde 'processen van bewustwording en zelfacceptatie'. In het rapport van Buro Kleurkracht wordt dit aspect apart geanalyseerd ten aanzien van Oeganda, net als de visies op liefde en relatie en tijdsbeleving. Ook bevat het rapport een passage die specifiek betrekking heeft op deze Oegandese asielzoeker. Volgens het rapport kan er als reactie op vragen naar de 'processen' een 'gedragsgerelateerde dialoog' ontstaan. We citeren uit het rapport: "Met andere woorden: iemand legt de nadruk op wat hij of zij doet, niet op wie hij of zij is." Ook wordt gesteld: "Mogelijk worden vragen over bewustwording en acceptatie gelinkt aan (seksueel) gedrag en niet zo zeer aan een innerlijke emotionele beleving. Het ligt in de lijn der verwachting dat een antwoord op een vraag welke ziet op gevoelsprocessen, zoals zelfacceptatie of bewustwording, niet beantwoord wordt met een uitgebreide omschrijving van iemands gevoelsleven. In plaats daarvan kan iemand zich vooral richten op het benoemen van feitelijke gebeurtenissen, zoals het aanhalen van de relaties die de aanvrager in kwestie is aangegaan." En: "Er kan niet zonder meer verwacht worden dat Oegandese LHBTI-aanvragers negatieve gevoelens ervaren bij hun seksuele of romantische activiteiten en/of gevoelens."¹³ Uit het rapport volgt dat binnen de omschreven culturele omstandigheden, niet zonder meer verondersteld kan worden dat betrokkene op een andere, of uitgebreidere manier zou moeten kunnen verklaren over hoe zijn proces van zelfacceptatie zich ontwikkeld heeft of hoe hij zich bewust is geworden van zijn homoseksuele gevoelens. De rechtbank Groningen had deze conclusie terzijde geschoven,¹⁴ maar de Afdeling oordeelt dat de staatssecretaris hier niet zonder nadere motivering aan voorbij had mogen gaan. Het is daarbij niet zonder betekenis dat de staatssecretaris in de vorige procedure het zwaartepunt heeft gelegd op de door de vreemdeling met dit rapport bestreden tegenwerpingen, lees: de processen van bewustwording en zelfacceptatie. In het rapport van Buro Kleurkracht wordt overigens geen uitspraak gedaan over de vraag of de betrokkene inderdaad homoseksueel is en dat is heel verstandig, want uiteindelijk is de enige persoon die kan uitmaken wat iemands seksuele gerichtheid is, de betrokkene zelf, de zogenaamde 'zelf-identificatie'. In de Irakese zaak gaat het om een ongeschoolde jongeman uit een cultuur waar voor 'homoseksualiteit' niet eens een woord bestaat. In het besluit staat: 'Betrokkene noemt 40 maal het woord seks of seksuele handelingen op vragen om meer inzicht te verschaffen in het proces van bewustwording of zelfacceptatie, en ontstijgt dit niveau niet. Betrokkene blijft steken in seksuele handelingen en algemeenheden. Verwacht had mogen worden dat hij veel meer kan vertellen wat het met hem deed, hoe het voelde, dat hij seks met andere mannen wilde hebben. Betrokkene geeft hier geen enkel (dieper) inzicht.'¹⁵ De gedachtegang dat een asielzoeker die teveel over seks praat en te weinig over gevoelens, bewustwording en wat het met hem deed, niet geloofwaardig is als homo, komt vaker voor,¹⁶ maar dat neemt niet weg dat zij getuigt van een stereotiepe, westerse manier van denken die geen recht doet aan culturele verschillen. Dit is in feite wat de advocaat van de Irakees betoogde, toen zij stelde dat er belangrijke verschillen op het gebied van cultuur en taal bestaan tussen Irak en Nederland. Zo wordt in de westerse cultuur homoseksualiteit gezien als identiteit, terwijl het in Irak gebruikelijk is om niet te denken in termen van identiteit, maar van seksuele handelingen. Dit heeft geleid tot de spraakverwarring, waarin de asielzoeker niet de antwoorden gaf die de staatssecretaris in gedachten had. De reactie van de staatssecretaris op dit met een groot aantal wetenschappelijke artikelen onderbouwde betoog over seksuele identiteiten en handelingen bestaat uit drie argumenten: 1. deze artikelen dateren van ver voor de invoering van WI 2015/9 en leiden reeds hierom niet tot een ander oordeel; 2. Volgens de hiervoor geciteerde passage uit de uitspraak van de Raad van State van 15 juni 2016 is het beleid al vanaf WI 2015/9 goed en zorgvuldig; 3. De staatssecretaris ontkent dat hij bij 'bewustwording' en 'zelfacceptatie' de realisatie van een (homoseksuele) identiteit als uitgangspunt zou

¹³ Vgl. *Trots of Schaamte?* p. 57 e.v..

¹⁴ Rechtbank Groningen 1 oktober 2018 (nr. NL18.16028).

¹⁵ Beschikking 29 juni 2017.

¹⁶ Zie *Trots of Schaamte?*, p. 76-81; zie ook Sabine Jansen, 'Herken de homo, over het beoordelen van de geloofwaardigheid van seksuele gerichtheid in asielzaken', *Justitiële Verkenningen*, WODC 2013-5; Louis Middelkoop, 'Geloofwaardigheidskwesties rond homoseksuelen in de Nederlandse asielprocedure', *A&MR* 2010-10.

nemen. Op basis van deze argumenten zegt de staatssecretaris dat, ongeacht de culturele achtergrond of de invulling die hij aan het begrip homoseksualiteit geeft van hem verwacht mag worden dat hij uitgebreider en diepgaander over zijn eigen ervaringen kan verklaren (r.o. 6.1). Wij vragen ons echter af of de staatssecretaris de onderbouwing inderdaad zo uitdrukkelijk heeft meegewogen, zoals de Afdeling oordeelt. Het eerste argument, dat de wetenschappelijke onderbouwing dateert van ver voor de invoering van WI 2015/9 en reeds daarom niet tot een ander oordeel leidt, bevreemdt. Het gaat inderdaad (onder andere) om een publicatie uit 1976 van de filosoof Foucault, en dateert dus van ver voor de werkinstructie. Maar om een procedureel argument (namelijk, te oude literatuur) te gebruiken tegen een inhoudelijke onderbouwing, getuigt in onze ogen niet van 'uitdrukkelijk betrekken bij de besluitvorming'. Het is natuurlijk heel goed mogelijk om verklaringen van een asielzoeker te duiden aan de hand van oudere literatuur, nu in de werkinstructie slechts staat *dat* culturele aspecten worden betrokken in de besluitvorming, maar niet *hoe*. Het tweede argument, dat de Afdeling in 2016 van mening was dat het beleid zorgvuldig tot stand gekomen was, is ook geen weerlegging van het gestelde in de aangevoerde artikelen. Met het derde argument ten slotte wordt ontkend dat de concepten bewustwording en zelfacceptatie voortkomen uit een westerse manier van denken die ertoe kan leiden dat de asielzoeker wordt gehoord aan de hand van concepten die hij niet kent. Daarbij is volgens ons relevant dat het hier gaat om een asielzoeker die ongeschoold is, een omstandigheid die nu onterecht geen rol heeft gespeeld, en de verwachting dat hij uitgebreid over zijn 'bewustwordingsproces' zal kunnen verklaren.¹⁷ De Afdeling besluit de Irakese uitspraak met een verwijzing naar r.o. 2.9 uit de eerdergenoemde uitspraak van 15 juni 2016: 'Daarbij verwacht de staatssecretaris niet dat een vreemdeling in alle gevallen een uitgebreid bewustwordingsproces heeft doorlopen of een innerlijke worsteling heeft doorgemaakt, omdat dit teveel zou uitgaan van stereotiepe opvattingen over een seksuele gerichtheid of een bepaald land.' Deze volzin doet denken aan een mantra, nu er nog altijd een bewustwordingsproces lijkt te worden verwacht. Daarmee zijn de stereotiepe opvattingen nog steeds aanwezig in beleid en praktijk. De belangrijkste vraag zou toch eigenlijk niet moeten zijn: Wat ging er allemaal door u heen, toen u merkte dat u zich aangetrokken voelde tot iemand van hetzelfde geslacht? Maar: Waarom bent u uw land ontvlucht? Het is jammer dat de Afdeling niet expliciet afstand neemt van de stereotiepe processen, of van het stereotiepe idee dat als in een land homoseksualiteit verboden is, de asielzoeker als gevolg daarvan meer kan vertellen over de vraag hoe hij zijn seksuele gerichtheid heeft ervaren, maar het is verheugend dat de Afdeling in de Oegandese zaak vindt dat het ingebrachte rapport serieus genomen moet worden.

Tot slot

8. Over de kwestie van de geloofwaardigheid van seksuele gerichtheid is het laatste woord nog niet gezegd. In mei 2019 verscheen een WODC-memorandum waarin werd aanbevolen om een systematische evaluatie uit te voeren van de toepassing van de nieuwe werkinstructie WI 2018/9.¹⁸ Die evaluatie wordt op dit moment uitgevoerd, in opdracht van de IND en het WODC. Tegelijkertijd is in opdracht van het COC een nieuw dossieronderzoek gestart, als vervolg op het onderzoek *Trots of schaamte?* Ook heeft de Afdeling onlangs vragen gesteld aan de staatssecretaris over de werkinstructies. De Afdeling wil weten of er met WI 2018/9 iets veranderd is ten opzichte van WI 2015/9 of niet, hoe er met de kritiek op het beleid is omgegaan, in hoeverre de processen van bewustwording en zelfacceptatie nog altijd een rol spelen, en in welke gevallen verklaringen van derden de doorslag kunnen geven.¹⁹

Sabine Jansen, onderzoeker en beleidsadviseur asielrecht COC Nederland en Karen Geertsema, docent migratierecht Radboud Universiteit Nijmegen en redactiesecretaris A&MR

---

¹⁷ Vgl. *Trots of Schaamte?*, p. 176: "Voor een asielzoeker met weinig of geen opleiding is het erg moeilijk, zo niet onmogelijk, om te reflecteren op de eigen seksuele gerichtheid en een bevredigend antwoord te geven op vragen over bewustwordings- en zelfacceptatieprocessen."

¹⁸ WODC, *De geloofwaardigheidsbeoordeling van asielaanvragen met een LHBTI- of bekeringsmotief. Een inventarisatie van (on)mogelijkheden tot verbetering*, Memorandum 2019.

¹⁹ De zitting is gepland op 11 mei 2020 (zaaknummers 201807042/1 en 201901408/1), voor de vragen zie vluchtweb.nl.